

*Prof. dr Vid Jakulin**
Pravni fakultet Univerziteta u Ljubljani
ORCID: 0009-0006-4381-3425

KRIVIČNA DELA PROTIV ŽIVOTNE SREDINE, PROSTORA I PRIRODNIH DOBARA U KRIVIČNOM ZAKONIKU REPUBLIKE SLOVENIJE**

SAŽETAK: Autor obrađuje krivična dela protiv životne sredine, prostora i prirodnih dobara u slovenačkom Krivičnom zakoniku. Krivični zakonik Republike Slovenije obuhvata sledeća krivična dela protiv životne sredine, prostora i prirodnih dobara: opterećivanje i uništavanje životne sredine, zagađenje mora i voda plovilima, protivpravno postupanje sa nuklearnim ili drugim radioaktivnim materijalima, zagađenje pitke vode, zagađenje namirnica ili hrane za stoku, protivpravno zauzimanje zemljišta, uništenje zasada upotrebom štetnih sredstava, uništavanje šuma, mučenje životinja, protivzakonit lov, protivzakonit ribolov, nezakonito postupanje sa zaštićenim vrstama životinja i biljaka, prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka, proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja i nesavesno pružanje veterinarske pomoći. Autor je svestan toga da je krivično pravo poslednje i najmanje pogodno sredstvo za zaštitu životne sredine, jer se krivični postupak pokreće tek kada su zaštićena pravna dobra već oštećena. Radi toga autor smatra da treba veću pažnju pokloniti prevenciji – bolje sprečavati nego kažnjavati. Uprkos tome, zbog značaja zaštićenih pravnih dobara, potrebna je i krivičnopravna zaštita životne sredine i prirodnih dobara.

Ključne reči: Slovenija, Krivični zakonik, krivična dela, životna sredina, prirodna dobra

* e-mail: vid.jakulin@pf.uni-lj.si, pedovni profesor.

** Rad je primljen 24. 11. 2023, a prihvaćen je za objavljivanje 12. 3. 2024. godine.

UVODNE NAPOMENE

Krivična dela protiv životne sredine, prostora i prirodnih dobara uređuje trideset druga glava Krivičnog zakonika Republike Slovenije (u nastavku KZ-1)¹. Ova glava sadrži sledeća krivična dela: opterećenje i uništenje životne sredine, zagađenje mora i voda plovilima, protivpravno postupanje sa nuklearnim i drugim opasnim radioaktivnim materijama, zagađenje pitke vode, zagađenje životnih namirnica i stočne hrane, protivpravno zauzimanje nekretnina, uništavanje zasađenih površina /zasada štetnim materijama, uništenje šuma, mučenje životinja, nezakonit lov, nezakonit ribolov, nezakonito postupanje sa zaštićenim divljim životinjama (životinjama koje žive u svojoj prirodnoj sredini) i biljnim vrstama, prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka, proizvodnja štetnih lekova za lečenje životinja i nesavesno pružanje veterinarske pomoći. U ovoj glavi uređena su dva predmeta krivičnopravne zaštite: životna sredina i prostor i prirodna dobra. S obzirom na veliku razliku između tih krivičnih dela, njihovo svrstavanje u podgrupe ne bi imalo pravog smisla. Krivična dela iz ove glave su opšta krivična dela, osim krivičnog dela pružanja nesavesne veterinarske pomoći. Sva krivična dela iz ove glave čine se sa umišljajem. Izuzetak je nesavesno pružanje veterinarske pomoći, koje predstavlja nehatno krivično delo. Pojedina krivična dela kažnjiva su i ako su učinjena iz nehata. Kod nekih krivičnih dela predviđena je i odgovornost za težu posledicu. Sva krivična dela ove vrste su blanketne prirode, jer su primarno uređena u drugim propisima van krivičnog prava. Znači, da bi se ustanovilo da li su ispunjena zakonska obeležja tih krivičnih dela, potrebno je prethodno proučiti sadržaj propisa, na koje se poziva Krivični zakonik. Ti propisi uređuju pojedina pitanja zaštite životne sredine i prostora ili opredeljuju značaj i sadržaj određenih pojmova (npr. zaštitna šuma, zaštitno vreme lova – lovostaj).²

Krivično pravo je poslednje i najmanje podesno sredstvo (*ultima ratio*) za zaštitu životne sredine, prostora i prirodnih dobara, jer su sva ta dobra primarno zaštićena drugim pravnim granama, posebno upravnim pravom. Upravnopravni propisi određuju tehničke standarde i granice dozvoljenog posezanja za životnom sredinom, određuju mere za zaštitu te sredine a, takođe,

¹ Criminal Code of the Republic of Slovenia, (CC-1), *Official Gazette of the Republic of Slovenia* No. 55/08; 66/08; 39/09 (CC-1A); 91/11 (CC-1B); 54/15 (CC-1C); 38/16 (CC-1D); 27/17 (CC-1E); 23/20 (CC-1F); 91/20 (CC-1G); 95/21 (CC-1H); 186/21 (CC-1I) and 16/23 (CC-1 J).

² Kosterce, M. (1994). v.: *Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili L. Bavcona, I. Beleta, M. Deisingerja, D. Demšarja, Z. Fišerja, M. Kosterce, P. Martonošija, A. Šelih in stvarnim kazalom V. Jakulina*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, 92; Babić, M., Marković, I. (2018). *Krivično pravo*, Posebni dio, Peto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet u Banjoj Luci, 334.

određuju i uslove pod kojima upravni organi izdaju dozvole za posezanje u životnu sredinu i prostor.³ Pored toga, krivično pravo se primenjuje samo u slučaju kada su zaštićena dobra ozbiljno ugrožena ili čak oštećena. Na području zaštite životne sredine bolje je sprečavati štetu nego kažnjavati lica koja su izazvala teško popravljivu štetu, znači, bolje sprečavati nego kažnjavati. Neka od krivičnih dela su nepotpuno opisana (ne odgovaraju zahtevu po *lex certa*), a to stvara određene poteškoće u sudskim postupcima (npr. mučenje životinja).

Krivična dela iz glave, o kojoj ovde raspravljamo, statistički gledano nisu od naročitog značaja. Punoletna osuđena lica u razdoblju od 2015. do 2022. za krivična dela iz ove glave predstavljaju samo 0,19 % do 0,65 % od svih punoletnih osuđenih lica u Republici Sloveniji.

Tabela 1. – Broj osuđenih lica u Republici Sloveniji za krivična dela protiv životne sredine, prostora i prirodnih dobara⁴

Godina	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Broj osuđenih	20	13	41	17	24	18	12	24

Na žalost, stanje, što se tiče izvršenih krivičnih dela, u praksi nije tako optimistično kao što to predstavljaju statistički podaci. Može se pretpostaviti da je tamna brojka u vezi sa pojedinim krivičnim delima (npr. mučenje životinja) poprilično veliko. Među najčešća krivična dela u praksi ubrajamo oštećenje i uništenje životne sredine i zagađenje pitke vode.

³ Kosterca, M. (1994). v.: *Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili L. Bavcona, I. Beleta, M. Deisingerja, D. Demšarja, Z. Fišerja, M. Kosterce, P. Martonošija, A. Šelih in stvarnim kazalom V. Jakulina*. Ljubljana: Casopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, 92; Babić, M., Marković, I. (2018). *Krivično pravo*, Posebni dio, Peto izmenjeno i dopunjeno izdanje, Pravni fakultet u Banjoj Luci, 334.

⁴ Podatke smo našli na internet stranici Statističnog ureda Republike Slovenije <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1360311S.px/table/tableViewLayout2/>, na dan 16. 9. 2023.

POJEDINA KRIVIČNA DELA

Oštećenje i uništenje životne sredine (čl. 332. KZ-1)⁵

Ovo krivično delo temelji se na brojnim propisima, koji uređuju zaštitu životne sredine. Radi se o opštem krivičnom delu koje može da izvrši bilo ko. Krivično delo može biti učinjeno sa umišljajem ili iz nehata.

Po prvom stavu to je blanketno krivično delo i može biti učinjeno kršenjem zakona i drugih propisa, kojima se uređuje zaštita životne sredine. Kršenje može nastupiti u više oblika – kao preterano zagađivanje ili obezvređivanje životne sredine ili kao preterana upotreba i iskorištavanje prirodnih dobara. Takva postupanja su, na primer, ispuštanje štetnih materija, nesavesno

⁵ (1) Whoever violates regulations by:

1) discharging, emitting or inputting quantities of substances or ionising radiation into the air, soil or water, endangering the life of one or more persons or causing a threat of serious bodily injury or actual damage to the quality of air, soil or water or to animals or plants;

2) collecting, transporting, processing or removing waste or exercising supervision over such procedures or activities after the cessation of the operation of waste disposal facilities or trading in waste or forwarding it so as to endanger the life of one or more persons or cause a threat of serious bodily injury or actual damage to the quality of air, soil or water or to animals or plants;

3) shipping substantial quantities of waste by one or several shipments that seem to be related under point 35 of Article 2 of Regulation (EC) of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 on shipments of waste;

4) managing a plant where a dangerous activity takes place or dangerous substances or preparations are stored, which in the area outside of the plant may cause the death of one or more persons or serious bodily injury or actual damage to the quality of air, soil or water or animals and plants;

5) causing a threat of substantial degradation of habitat within a protected area;

6) producing, exporting, importing, placing on the market or using substances that cause ozone layer depletion, shall be sentenced to imprisonment for up to five years.

(2) If an act referred to in point 1), 2), 4) or 5) of the preceding paragraph causes serious bodily injury or substantial damage to the quality of air, soil or water, or animals or plants, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to eight years.

(3) If an act referred to in point 1), 2) or 4) of paragraph one of this Article results in the death of one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years.

(4) If the act is committed through negligence, the perpetrator shall be punished by a fine or imprisonment for up to two years for an act referred to in paragraph one of this Article, by imprisonment for up to three years for an act referred to in paragraph two of this Article, and by imprisonment for between one and eight years for an act referred to in paragraph three of this Article.

(5) If an act referred to in paragraph one, two or three of this Article is committed within a criminal organisation, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years.

postupanje sa otpacima, opasne aktivnosti različitim postrojenja, oštećenje staništa na zaštićenim područjima i neprikladno postupanje sa materijama koje oštećuju ozonski omotač. Govoreći o uništavanju prirodnih dobara mislimo na zagađivanje vazduha, tla, tekućih, stojećih ili podzemnih voda, ili mora, kao i na opasnost uništenja životinjskog ili biljnog sveta.⁶

Prema Zakonu o zaštiti životne sredine⁷ životna sredina je deo prirode na koji utiče ili bi mogla uticati aktivnost čoveka. Prirodna sredina je sastav prvobitne sredine, na koji čovek nije uticao i nije ga izmenio. Životna sredina je deo sredine, koji neposredno utiče na čoveka. Prirodni elementi su tlo, voda, vazduh, životinje i biljke.

Nedozvoljeno zadiranje u životnu sredinu je zadiranje koje prouzrokuje prekomernu opasnost za tu sredinu ili je povređuje. Opterećivanje sredine je svako zadiranje ili posledica zadiranja u životnu sredinu, koje izazove zagađivanje sredine, obezvređenje sredine, ili znači rizik za sredinu ili oštećuje je. Prekomerno opterećenje je takvo opterećenje koje prevazilazi propisane granične vrednosti ili okvire dozvoljenih zadiranja u životnu sredinu.⁸

Opterećenje i oštećenje životne sredine opredeljeno je u šest tačaka prvog stava ovog člana. Posledica krivičnog dela po prvom stavu je konkretna opasnost po život ljudi ili to delo prouzrokuje telesne povrede jednog ili više lica ili prouzrokuje opasnost, a može biti izazvana konkretna šteta na kvalitet vazduha, zemlje, vode ili čini štetu životinjama i biljkama. Učinilac postupa sa umišljajem i prouzrokuje konkretnu opasnost za ljude ili životnu sredinu.

Drugi i treći stav ovog krivičnog dela opredeljuju odgovornost za težu posledicu. Radi se o slučajevima kada zbog postupanja iz prvog stava dolazi do štetne posledice (teška telesna povreda lica ili stvarno oštećenje kvaliteta vazduha, zemlje, vode ili kvaliteta života životinja ili biljaka – drugi stav; ili smrt jednog ili više lica – treći stav) ako je učinilac u odnosu na te posledice postupao iz nehata.

U četvrtom stavu opredeljen je privilegovani oblik krivičnog dela, ako je to delo izvršeno iz nehata. U petom stavu opredeljen je kvalifikovani oblik krivičnog dela, ako je delo učinjeno u okviru zločinačke organizacije za izvršavanje te vrste dela.

⁶ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 771.

⁷ *Uradni list Republike Slovenije*, br. 44/22.

⁸ Deisinger, M. (2017). *Op. cit.*, 771.

Zagađenje mora i voda brodovima (čl. 333. KZ-1)⁹

Temelj za ovu odredbu predstavlja više propisa Evropske unije i sa njima usklađeni propisi Republike Slovenije. Od dokumenata Evropske unije najvažnija je Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2006/35/ES od 7. septembra 2005. o zagađenju mora sa brodova i uvođenju kazne za kršenje.¹⁰

Učinilac krivičnog dela može biti bilo ko. Krivično delo se vrši sa umišljajem, a krivično delo po petom stavu iz nehata. Delo po prvom stavu moguće je izvršiti samo nezakonitim postupanjem na plovilu. Ispuštanjem sa broda različitih materija koje zagađuju životnu sredinu učinilac zagađuje more, vode i obalu. Kažnjivo je i ispuštanje takvih materija u jezerske i rečne vode.

Krivično delo po prvom stavu je učinjeno već jednim ispuštanjem štetnih materija u tolikom obimu, količini ili koncentraciji, kojima se može zagađivati voda. O krivičnom delu se ne radi u slučaju manjih ispusta, kojima se ne pogoršava kvalitet vode.¹¹

U drugom stavu uređeno je zagađenje sa ispuštima manjeg obima koji se ponavljaju, koji u pojedinačnom slučaju ne prouzrokuju pogoršanje kvaliteta mora, jezerske ili rečne vode, ali u slučaju ponavljanja ispusta mogu izazvati takvo pogoršanje. U trećem i četvrtom stavu opredeljena je odgovornost za

⁹ (1) Whoever violates regulations by releasing from a vessel oil, chemicals or other pollutants into the sea or a lake or river, thus polluting the sea, waterways or shores, shall be sentenced to imprisonment for up to five years.

(2) The same punishment shall be imposed for pollution caused by recurrent release of smaller quantities which in an isolated case would not result in the deterioration of the quality of sea, lake or river waters but do so if such releases are recurrent.

(3) If an act referred to in paragraph one or two of this Article causes the impairment of human health, or irreparable damage to or the destruction of waters or the shoreline, or animals or plants, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and ten years.

(4) If an act referred to in paragraph one or two of this Article results in the death of one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between three and twelve years.

(5) If the act is committed through negligence, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years for an act referred to in paragraph one or two of this Article, for between six months and five years for an act referred to in paragraph three of this Article and for between one and eight years for an act referred to in paragraph four of this Article.

(6) If an act referred to in paragraph one, two, three or four of this Article is committed within a criminal association, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years.

¹⁰ Directive 2005/35/EC of the European Parliament and Council of 7 September 2005 on ship-source pollution and on the introduction of penalties for infringements, Official Journal of the European Union L255/11 of 30.9.2005.

¹¹ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 776.

težu posledicu. Radi se o slučajevima u kojima radnja iz prvog i drugog stava izazove povredu zaštićenog dobra (pogoršanje zdravlja ljudi; nepopravljiva šteta ili uništenje voda, obale, životinjskog ili biljnog sveta – treći stav; ili izazove smrt jednog ili više lica – četvrti stav) ako je učinilac u odnosu na te posledice postupao iz nehata.

U petom stavu opredeljen je privilegovan oblik krivičnog dela, kada je delo učinjeno iz nehata. U šestom stavu opredeljen je kvalifikovan oblik krivičnog dela, ako je delo učinila zločinačka organizacija koja čini takva krivična dela.

Protivpravno postupanje sa nuklearnim ili drugim opasnim radioaktivnima materijama (čl. 334. KZ-1)¹²

Ova odredba proizlazi iz ratifikovane Izmene Konvencije o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala¹³ (posle izmene naziva se Konvencija o fizičkoj

¹² (1) Whoever violates regulations or technical rules concerning security measures by receiving, possessing, using, transferring, modifying, disposing, dumping, facilitating acquiring, expanding, producing, processing, storing, transporting, importing, exporting or removing nuclear or other hazardous radioactive substances which could cause death or serious bodily injury or considerable property damage or substantial damage to the environment, shall be sentenced to imprisonment for up to five years.

(2) If an act referred to in the preceding paragraph causes serious bodily injury, considerable damage to property, or substantial damage to the environment, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between six months and eight years.

(3) If an act referred to in paragraph one of this Article results in the death of one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years.

(4) Whoever acquires nuclear substances by theft, robbery, misappropriation, embezzlement, fraud, abuse of duty or authority, threat or the use of force, or other method of intimidation, shall be sentenced to imprisonment for between one and ten years.

(5) Whoever by an action targeting or interfering with the operation of a nuclear facility causes serious bodily injury to or the death of one or more persons, or significant damage to property or the environment as a result of exposure to radiation or the release of radioactive substances, or whoever causes a threat of the occurrence of the aforementioned consequences shall be sentenced to imprisonment for between one and fifteen years.

(6) Whoever threatens to use nuclear substances with the intention of causing serious bodily injury to or the death of one or more persons, significant damage to property or the environment, or to commit an act referred to in paragraph four or five of this Article in order to compel a natural or legal person to carry out or refrain from carrying out any act, shall be sentenced to imprisonment for up to fifteen years.

(7) If the act is committed through negligence, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years for an act referred to in paragraph one of this Article, for between six months and five years for an act referred to in paragraph two of this Article, and for between one and eight years for an act referred to in paragraph three of this Article.

(8) If an act referred to in paragraph one, two, three, four, five or six of this Article is committed within a criminal organisation, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and fifteen years.

¹³ *Uradni list Republike Slovenije – Mednarodne pogodbe št. 14/09.*

zaštiti nuklearnog materijala i nuklearnih postrojenja) i iz Direktive 2008/99/ES Evropskog parlamenta i Saveta o krivičnopravnoj zaštiti životne sredine.¹⁴

Krivično delo može, doduše, učiniti bilo ko, ali po pravilu, za krivično delo po prvom stavu odgovorno je lice koje je po propisima ovlašteno za upravljanje nuklearnim ili radioaktivnim materijama. Krivično delo može biti učinjeno sa umišljajem. U sedmom stavu predviđena je i odgovornost za dela učinjena iz nehata. U prvom stavu opredeljeno je više mogućih oblika činjenja tog krivičnog dela. Ako učinilac pri postupanju s nuklearnim ili drugim radioaktivnim materijama preduzme više izvršnih oblika radnje, još uvek se radi o jednom krivičnom delu. Krivično delo je završeno prouzrokoivanjem apstraktne opasnosti po život ljudi ili prouzrokoivanjem teške telesne povrede ili velike imovinske štete ili konkretne štete životnoj sredini.¹⁵ Drugi i treći stav opredeljuju odgovornost za težu posledicu. Reč je o slučajevima kada je zbog krivičnog dela iz prvog stava nanesena povreda (teška telesna povreda lica; velika imovinska šteta ili velika stvarna šteta pričinjena životnoj sredini – drugi stav; ili je došlo do smrti jednog ili više lica – treći stav) ako je učinilac u odnosu na te posledice postupao iz nehata. U četvrtom stavu inkriminisan je poseban oblik krivičnog dela. To su slučajevi kada učinilac stekne nuklearnu materiju krađom, pljačkom, prikrivanjem, proneverom, obmanom, zloupotrebom položaja ili ovlaštenja, pretnjom ili upotrebom sile ili drugim načinom zastrašivanja. Za postojanje krivičnog dela po četvrtom stavu učinilac mora konkretno posedovati nuklearni materijal. U petom stavu inkriminisani su različiti oblici napada na nuklearno postrojenje. Radnje moraju biti takve da izazovu radioaktivno zračenje ili oslobađanje radioaktivne materije. Učinilac na taj način izaziva tešku telesnu povredu jednog ili više lica ili veliku konkretnu štetu životnoj sredini (u vrednosti iznad 50.000 evra). Za postojanje krivičnog dela dovoljna je konkretna opasnost za nastanak takve posledice. U šestom stavu opredeljen je kvalifikovan oblik krivičnog dela. Radi se o posebnom obliku iznuđivanja ili prinuđivanja drugog lica (fizičkog ili pravnog) da nešto učini ili ne učini. Učinilac čini delo sa pretnjom, da će upotrebiti nuklearnu materiju i time prouzrokovati tešku telesnu povredu ili smrt jednog ili više lica ili će zbog toga nastati velika šteta na životnoj sredini, ili će biti učinjena dela iz četvrtog i petog stava. Učinilac može delo počinuti samo ako konkretno raspolaže nuklearnom materijom i upotrebi tu materiju.¹⁶ U sedmom

¹⁴ Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19. November 2008 on the protection of the environment through criminal law. *Official Journal of the European Union* L 328/28 of 6. 12. 2008.

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 780–781.

stavu opredeljen je naveden oblik krivičnog dela, ako je to delo učinjeno iz nehata. U osmom stavu opredeljen je kvalifikovan oblik krivičnog dela, ako je delo učinila zločinačka organizacija za izvršavanje tih krivičnih dela.

Protivpravno sticanje ili upotreba radioaktivnih ili drugih opasnih materija (čl. 335)

Ova odredba je ukinuta Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakonika KZ-1B. Sadržaj je delimično ukinut, a delimično prenesen u tekst čl. 334.

Zagađenje pitke vode (čl. 336. KZ-1)¹⁷

To je opšte krivično delo koje može počinuti bilo ko. Krivično delo po prvom stavu predstavlja zagađenje pitke vode za ljudsku upotrebu. Izvršna radnja se vidi u tome, da je prouzrokovana konkretna opasnost po život ili zdravlje ljudi. U drugom stavu uređen je privilegovan oblik krivičnog dela, kada je delo učinjeno iz nehata. U trećem i četvrtom stavu opredeljena je odgovornost za težu posledicu. Radi se o tome da je zbog dela iz prvog i drugog stava izazvana teža posledica (teška telesna povreda jednog ili više lica – treći stav; smrt jednog ili više lica – četvrti stav) u odnosu na koje je učinilac postupao iz nehata. U petom stavu inkriminisano je umišljajno zagađenje vode za pojenje životinja. Ako se takva voda zagadi iz nehata, to nije krivično delo.

¹⁷ (1) Whoever pollutes water used by people for drinking with any harmful substance, thereby causing a threat to human life or health, shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(2) If an act referred to in the preceding paragraph is committed through negligence, the perpetrator shall be punished by a fine or imprisonment for up to three months.

(3) If an act referred to in paragraph one or two of this Article causes serious bodily injury to one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to five years for an act referred to in paragraph one, and for an act referred to in paragraph two he or she shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(4) If an act referred to in paragraph one or two of this Article results in the death of one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years for an act referred to in paragraph one, and for an act referred to in paragraph two he or she shall be sentenced to imprisonment for between one and eight years.

(5) Whoever pollutes water intended for the watering of animals with any harmful substance, thereby causing a threat to the life and health of animals, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(6) If an act referred to in paragraph five of this Article causes the death of animals of substantial value or of a substantial number of animals, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

U šestom stavu određena je odgovornost za težu posledicu, koja proizlazi iz dela po petom stavu. Ako zbog dela po petom stavu uginu životinja od veće vrednosti (vrednost iznad 5.000 evra) ili uginu veći broj životinja, učinilac će biti kažnjen, ako je tu posledicu izazvao iz nehata.

Zagađenje životnih namirnica ili stočne hrane (čl. 337. KZ-1)¹⁸

To je opšte krivično delo koje može izvršiti bilo ko. Krivično delo se može učiniti sa umišljajem ili iz nehata. Izvršna radnja po prvom stavu predstavlja zagađenje životnih namirnica. Životne namirnice su sve vrste sredstava za ishranu ljudi. U drugom stavu uređen je privilegovan oblik krivičnog dela, ako je delo učinjeno iz nehata. U trećem i četvrtom stavu određena je odgovornost za težu posledicu. Radi se o slučajevima, kada delo iz prvog i drugog stava izazove povredu (teška telesna povreda jednog ili više lica – treći stav; ili smrt jednog ili više lica – četvrti stav), a učinilac je u odnosu na tu posledicu postupao iz nehata. U petom stavu inkriminisano je umišljajno zagađenje stočne hrane ili druge hrane za životinje različitim štetnim materijama. Ako je krma za životinje i druga hrana za životinje zagađena iz nehata, to nije krivično delo. Zagađenje mora biti takvo, da predstavlja opasnost po život ili zdravlje životinja. Ako zbog dela po petom stavu uginu životinje od veće vrednosti (vrednost iznad 5.000 evra) ili uginu veći broj životinja, učinilac će se kazniti, ako je u odnosu na te posledice postupao iz nehata.

¹⁸ (1) Whoever contaminates foodstuffs with any harmful substance, thereby causing a threat to human life or health, shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(2) If an act referred to in the preceding paragraph is committed through negligence, the perpetrator shall be punished by a fine or imprisonment for up to three months.

(3) If an act referred to in paragraph one or two of this Article causes serious bodily injury to one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to five years for an act referred to in paragraph one, and for an act referred to in paragraph two he or she shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(4) If an act referred to in paragraph one or two of this Article results in the death of one or more persons, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between one and twelve years for an act referred to in paragraph one, and for an act referred to in paragraph two he or she shall be sentenced to imprisonment for between one and eight years.

(5) Whoever contaminates animal fodder or other feedstuffs intended for the feeding of animals with any harmful substance, thereby causing danger to the life or health of animals, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(6) If an act referred to in the preceding paragraph causes the death of animals of substantial value or of a substantial number of animals, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

Protivpravno zauzimanje zemljišta (čl. 338. KZ-1)¹⁹

To je opšte krivično delo i može ga učiniti bilo ko. Delo se čini samo sa umišljajem. Izvršna radnja znači zauzimanje tuđeg zemljišta, koje je propisima određeno kao zaštićeno zemljište ili područje, prirodna vrednost ili javno dobro. Protivpravnost radnje je u tome da učinilac na temelju propisa odnosno posebne dozvole nema prava na tu nekretninu. Uslov za postojanje krivičnog dela je protivpravno zauzimanje zemljišta, koje je po propisima određeno kao zaštićeno zemljište ili područje, prirodna vrednost ili javno dobro. Pojam prirodna vrednost određen je zakonima i brojnim podzakonskim propisima (odluke, odredbe). Učinilac mora biti svestan da se radi o takvom statusu zemljišta. Krivično delo po drugom stavu učinjeno je, kada učinilac zauzme tuđe zemljište zbog gradnje. U takvom slučaju radi se o direktnom umišljaju učinioaca.²⁰

Uništenje zasada štetnim sredstvom (čl. 339. KZ-1)²¹

To je opšte krivično delo i može ga učiniti bilo ko. Krivično delo se može učiniti samo sa umišljajem. Izvršna radnja predstavlja uništenje tuđih biljaka, voćki ili drugih zasada štetnom materijom. Uništenje znači da su zasađene kulture potpuno neupotrebljive. Zasad može biti u privatnom ili državnom vlasništvu. Dezinger (Deisinger) navodi u svom komentaru da se radi o krivičnom delu i kada je zasad u vlasništvu učinioca, jer je zasađen biljni svet od velike važnosti za društvo.²² Lično se s tim stavom ne slažem, jer u Zakonu jasno piše da biljke, voćke ili drugi zasadi moraju biti u tuđem vlasništvu.

Delo nije protivpravno (nije kažnjivo), ako je uništenje nužno zbog zaraženosti zasada. Da bi delo bilo krivično delo, mora biti pričinjena veća šteta (u vrednosti iznad 5.000 evra).

¹⁹ (1) Whoever occupies another person's land that in accordance with regulations is determined to be a protected area, land, valuable natural feature or public good, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(2) Whoever occupies another person's land with the intention of using it for construction shall be subject to the same punishment.

²⁰ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 788–789.

²¹ Whoever causes the destruction of another person's plants, fruit trees or other plantations by means of a harmful substance, thereby causing substantial damage to such plantations, shall be punished by a fine or imprisonment for up to two years

²² Deisinger, M. (2017). *Op. cit.*, 790.

Uništavanje šuma (čl. 340. KZ-1)²³

To je opšte krivično delo i može ga učiniti bilo ko, pa i vlasnik šume. Krivično delo čini se samo sa umišljajem. Učinilac mora biti svestan protivpravnosti svoje radnje. Izvršeno delo javlja se u tri oblika: kao seča/krčenje u većem obimu, seča do golog ili neko drugo uništavanje.

Pojam šume opredeljen je u Zakonu o šumama.²⁴ U krivičnom pravu kao šuma smatraju se i površine pokrivene šumskim drvećem koje zakon o šumama ne smatra šumom (npr. drvoredi, parkovi, plantaže šumskog drveća).

Kao krivično delo smatra se veći obim uništavanja. Seča pojedinih stabala ne smatra se krivičnim delom. Učiniočevo postupanje mora biti protivpravno. Protivpravnošću se smatra radnja kada učinilac seče bez dozvole za krčenje šume ili seče do golog.

U drugom stavu opredeljen je kvalifikovan oblik krivičnog dela. O takvoj vrsti dela govorimo kada učinilac čini delo iz prvog stava u zaštitnoj šumi ili šumi od posebnog značaja. Učinilac mora biti svestan da se radi o takvoj šumi. Ako toga nije svestan, radi se o krivičnom delu po prvom stavu.²⁵

Mučenje životinja (čl. 341. KZ-1)²⁶

U Evropskoj uniji zaštitu životinja reguliše nekoliko direktiva. Zakonom o zaštiti životinja te propise je usvojio i slovenački pravni sistem.

²³ (1) Whoever knowingly and contrary to regulations or orders issued by competent bodies, reduces to a substantial degree or clear-cuts a forest or otherwise destroys a forest, and where no indications of another criminal offence are given, shall be sentenced to imprisonment for up to one year.

(2) Whoever commits an act referred to in the preceding paragraph in a protected forest or in a specific-purpose forest shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

²⁴ Zakon o gozdovih, neuradno prečiščeno besedilo 9, dostupno na spletnoj stranici Državnog zbora Republike Slovenije, pročiščen tekst.

²⁵ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 791–792.

²⁶ (1) Whoever treats an animal cruelly or causes it unnecessary suffering shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(2) Whoever engages in organising animal fighting or in accepting bets for animal fighting, or engages in breeding and training for animal fighting purposes, shall be sentenced to imprisonment for between three and five years and imposed a fine.

(3) If an act referred to in the preceding paragraph involves the torture of a number of animals, or the permanent mutilation or cruel death of a tortured animal, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(4) If an act referred to in paragraph two of this Article results in the serious mutilation or death of an animal, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to three years and imposed a fine.

Reč je o opštem krivičnom delu koje može učiniti bilo ko. Delo se može učiniti samo sa umišljajem. Izvršnu radnju po prvom stavu predstavljaju dva oblika: brutalno postupanje sa životinjom ili nepotrebno izazivanje patnje kod životinje.²⁷ Predmet krivičnog dela su sve životinje, kako domaće tako i divlje, a takođe i životinje u zoološkim vrtovima.

Drugi, treći i četvrti stav uređuju kvalifikovane oblike krivičnog dela. Istaći ćemo drugi stav koji inkriminiše organizovano bavljenje borbama između životinja ili kladenje na borbe životinja, ili gajenje i vežbanje životinja za borbu između životinja.²⁸

Nezakonit lov (čl. 342. KZ-1)²⁹

Učinitelj ovog krivičnog dela može biti bilo ko. Po pravilu je to krivolovac a može biti i lovac koji lovi neopravdano ili bez posebne dozvole, ako je ta dozvola potrebna. Delo se može učiniti samo sa umišljajem.

Izvršna radnja po prvom stavu je nezakonit lov. Lov divljači uređuje Zakon o divljači i lovstvu.³⁰ Lov divljači obuhvata traženje, poteru, ubijanje i odstrel ili odlov divljači. Kao divljač smatraju se sve vrste životinja koje žive i love se u svojoj prirodnoj sredini. To su divlje životinje koje žive na slobodi u svojoj prirodnoj sredini. Ovaj član ne odnosi se na domaće životinje i životinje u zoološkim vrtovima. Učinitelj lovi nezakonito ako nema dozvolu ili na drugi način postupa neovlašćeno. Neovlašćenost postoji kada učinitelj prekrši određeno pravo, koje inače ima. U drugom i trećem stavu opredeljeni

²⁷ Zakon o zaštiti živali, Neslužbeno pročišćen tekst 6, dostupno na spletnoj stranici Državnog zbora Republike Slovenije, pročišćen tekst.

²⁸ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 794.

²⁹ (1) Whoever, without permission or otherwise unlawfully, hunts and kills or wounds a wild animal or traps it alive shall be punished by a fine or imprisonment for up to six months.

(2) If an act referred to in the preceding paragraph is committed against game of substantial value or game of importance in accordance with hunting regulations, during the closed hunting season or in a group, the perpetrator shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(3) Whoever hunts endangered or rare wild game species which it is prohibited to hunt, or whoever hunts a particular wild game species without a special licence, or whoever hunts in a manner or by means resulting in the mass killing of wild game, or whoever hunts by means of a motor vehicle or a spotlight, shall be punished by a fine or imprisonment for up to two years.

³⁰ Zakon o divjadi in lovstvu, Neslužbeno pročišćen tekst 8, dostupno na internet stranici Državnoga zbora Republike Slovenije, pročišćeni tekstovi.

su kvalifikovani oblici krivičnog dela, kada delo usled određenih okolnosti postane štetnije ili podlo (npr. lov u zaštitno vreme, lov pomoću reflektora).³¹

Nezakonit ribolov (čl. 343. KZ-1)³²

To je opšte krivično delo, koje može učiniti bilo ko. Može ga učiniti i ribar koji poseduje ribarsku dozvolu. Krivično delo se može učiniti samo sa umišljajem. Ribarstvo uređuju Zakon o slatkovodnom ribarstvu³³ i Zakon o morskome ribarstvu.³⁴ Kažnjiv je samo ribolov eksplozivnim sredstvima, električnom strujom ili opojnim sredstvima, čime se prouzrokuje uginuće riba, ili ribolov na način koji čini štetu razmnožavanju riba. Ako je delo ponovljeno više puta, radi se o jednom, produženom krivičnom delu.

Nezakonito postupanje sa zaštićenim životinjskim i biljnim vrstama (čl. 344. KZ-1)³⁵

Krivično delo se odnosi na zaštitu zaštićenih životinja i biljaka. Evropska unija donela je nekoliko propisa za zaštitu određenih životinjskih i biljnih vrsta, koje su u interesu Evropske unije. Mere, predviđene u tim propisima, usvojilo je i slovenačko zakonodavstvo.

Radi se o opštem krivičnom delu koje može počiniti bilo ko. I to samo sa umišljajem. Izvršna radnja predviđa više alternativnih oblika izvršavanja. Nezakonito postupanje može se odnositi i na delove zaštićenih životinja i biljki ili na predmete, izrađene od njih. U drugom stavu utvrđeno je kvalifikovano krivično delo. Delo iz prvog stava je kvalifikovano ako su u pitanju životinje ili biljke koje su zaštićene posebnim propisom ili kada je delo učinila zločinačka organizacija, koja se bavi činjenjem tih dela.³⁶

³¹ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 796–797.

³² Whoever fishes by means of explosives, electricity, poison, or narcotic substances, thereby causing the death of fish, or fishes in a manner that is harmful to the reproduction of fish, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year

³³ *Uradni list Republike Slovenije* br. 61/06.

³⁴ *Uradni list Republike Slovenije*, br. 115/06, 76/15, 69/17. i 44/22.

³⁵ (1) Whoever unlawfully possesses, seizes, damages, kills, exports, imports or trades in protected wild animal or plant species, protected animals or plants, or parts thereof or products made therefrom, shall be sentenced to imprisonment for up to three years.

(2) If the object referred to in the preceding paragraph is of great or exceptional significance for the conservation of nature, or if an act referred to in the preceding paragraph is committed within a criminal organisation, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for between six months and five years.

³⁶ Deisinger, M. (2017). *Op. cit.*, 800–801.

Prenošenje zaraznih bolesti kod životinja i biljaka (čl. 245. KZ-1)³⁷

Krivično delo je, doduše, formulirano kao opšte (što znači da ga može učiniti bilo ko), ali učinilac je po pravilu vlasnik životinje, a može biti i veterinar. Krivično delo se može učiniti sa umišljajem ili iz nehata. To je pravo krivično delo nečinjenja. Krivično delo po prvom stavu učini onaj ko za vreme epidemije zarazne bolesti kod životinja, a ta bolest bi mogla dovesti u opasnost gajenje životinja na celom području države, ne postupa prema propisima, kojima su određene mere za suzbijanje ili sprečavanje bolesti. Za postojanje krivičnog dela dovoljna je i apstraktna opasnost po životinje na području Republike Slovenije. U drugom stavu predviđeno je nečinjenje postupaka u vezi s propisima, koji određuju mere za suzbijanje i sprečavanje bolesti ili uništavanje štetočina za biljni svet. I u tom slučaju radi se o pravom krivičnom delu nečinjenja. Za postojanje krivičnog dela dovoljna je apstraktna opasnost za širenje bolesti kod životinja ili štetočina za biljni svet na području cele države.³⁸ U trećem stavu opredeljena je odgovornost za težu posledicu. Radi se o slučajevima kada kao posledica dela iz prvog ili drugog stava nastupi širenje zarazne bolesti ili štetočina u većem obimu. Učinilac odgovara ako mu se u odnosu na tu posledicu može pripisati nehat. U četvrtom stavu predviđen je privilegovani oblik krivičnog dela ako je delo učinjeno iz nehata. Kao zanimljivost napomenuću da slovenački Krivični zakonik u vezi sa krivičnim delom prenošenja zaraznih bolesti (kod ljudi) po čl. 177. KZ-1, zahteva za postojanje krivičnog dela da dođe do povrede zaštićenog dobra (širenje bolesti), a kod krivičnog dela po čl. 345. za postojanje krivičnog dela dovoljna je samo apstraktna opasnost za zaštićeno dobro. Zaista neobično.

³⁷ (1) Whoever, during an epizootic among animals that could endanger breeding throughout the entire territory of the country, fails to comply with regulations determining the measures to be taken in order to suppress or prevent the diseases, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(2) Whoever, for the duration of the threat of a disease or pest capable of endangering fauna throughout the entire territory of the country, fails to comply with regulations determining the measures to be taken in order to suppress or prevent the disease or pest, shall be subject to the same punishment.

(3) If an act referred to in paragraph one or two of this Article causes the spread of a contagious disease or pest on a substantial scale, the perpetrator shall be sentenced to imprisonment for up to two years.

(4) If an act referred to in paragraph one, two or three of this Article is committed through negligence, the perpetrator shall be punished by a fine or imprisonment for up to six months.

³⁸ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 802–803.

Proizvodnja štetnih sredstava za lečenje životinja (čl. 346. KZ-1)³⁹

To je opšte krivično delo koje može učiniti bilo ko. Krivično delo može se učiniti samo sa umišljajem. Izvršna radnja je proizvodnja štetnih materija u obliku lekova za lečenje životinja s ciljem da se ti lekovi prodaju ili proturaju. Materije mogu biti opasne za životinje ili po zdravlje životinja.

Uginuće životinja veće vrednosti (najmanje 5.000 evra), uginuće većeg broja životinja (sudska praksa smatra da ih mora biti najmanje pet) ili širenje zarazne bolesti objektivni su uslovi kažnjivosti. To znači da bez postojanja jedne od tih posledica ne može se govoriti o krivičnom delu. Između radnje učinioca i nastanka takve posledice mora postojati uzročna veza, a utvrđivanje učiniočevog odnosa (krivnje) do te posledice nije potrebno. U drugom stavu predviđeno je obavezno oduzimanje štetnih materija.⁴⁰

Nesavesno pružanje veterinarske pomoći (čl. 347. KZ-1)⁴¹

Reč je o posebnom krivičnom delu koje može učiniti samo veterinar ili neki drugi veterinarski radnik. Radi se o krivičnom delu koje se po prirodi stvari čini samo iz nehata. Nehatna krivična dela predstavljaju poseban tip krivičnih dela za koja važe određene specijalnosti što se tiče utvrđivanja uzročne veze i krivnje učinioca. Učinilac mora postupati očigledno suprotno s pravilima veterinarske nauke i struke. Radi se o postupanju koje stručno lice može odmah prepoznati.

Uginuće životinje od veće vrednosti (najmanje 5.000 evra) objektivni je uslov kažnjivosti. Bez takve posledice se ne radi o krivičnom delu. Između postupanja učinioca i takve posledice mora postojati uzročna veza, dok utvrđivanje učiniočevog odnosa (krivnje) do te posledice nije potrebno.

³⁹ (1) Whoever prepares or distributes substances that are designated as medicines for the treatment or prevention of contagious diseases in animals and that are harmful to the lives and health thereof, and if the use of such substances results in the death of animals of substantial value or of a substantial number of animals, or in the spread of a contagious disease, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

(2) The substances referred to in the preceding paragraph shall be confiscated.

⁴⁰ Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o., 804–805.

⁴¹ A veterinary or any other veterinary worker who, in the performance of a veterinary activity and through negligence, acts in a way that is obviously contrary to the rules of veterinary science and the profession, thereby causing the death of animals of substantial value, shall be punished by a fine or imprisonment for up to one year.

ZAKLJUČAK

Krivično pravo je poslednje i najmanje pogodno sredstvo (*ultima ratio*) za zaštitu životne sredine, prostora i prirodnih dobara jer su ta dobra primarno zaštićena drugim pravnim granama, a posebno upravnim pravom. Pored toga, za krivičnim pravom se poseže tek kada su zaštićena dobra ozbiljno ugrožena ili čak oštećena. I na području zaštite životne sredine takođe je bolje sprečiti nastanak štete nego kažnjavati lica koja su tu teško popravljivu štetu već prouzrokovala – bolje sprečavati nego kažnjavati.

Uprkos saznanju da krivično pravo nije podobno sredstvo za zaštitu životne sredine i prirodnih dobara, u slučaju teških kršenja nemoguće je odreći se krivičnoppravne intervencije jer se radi o dobrima koja su toliko značajna da zaslužuju i krivičnoppravnu zaštitu.

LITERATURA

- Babić, M., Marković, I. (2018). *Krivično pravo. Posebni dio, peto izmenjeno i dopunjeno izdanje*. Pravni fakultet u Banjoj Luci.
- Deisinger, M. (2017). *Kazenski zakonik 2017, Posebni del s komentarjem, sodno prakso in literature*. Maribor: Poslovna založba MB, založništvo d.o.o.
- Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1), *Uradni list Republike Slovenije*, št. 55/08, 66/08, 39/09 (KZ-1A), 91/11 (KZ-1B), 54/15 (KZ-1C), 38/16 (KZ-1D), 27/17 (KZ-1E), 23/20 (KZ-1F), 91/20 (KZ-1G), 95/21 (KZ-1H), 186/21 (KZ-1I) i 16/23 (KZ-1J).
- Kosterca, M. (1994). v.: *Kazenski zakonik Republike Slovenije z uvodnimi pojasnili L. Bavconca, I. Beleta, M. Deisingerja, D. Demšarja, Z. Fišerja, M. Kosterce, P. Martonošija, A. Šelih in stvarnim kazalom V. Jakulina*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.

Internet izvori

Statistični urad Republike Slovenije: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/1360311S.px/table/tableViewLayout2/>, pristupljeno: 16. 9. 2023.

Pravna regulativa

- Animal Protection Act, unofficially consolidated text, no. 6.
- Criminal Code, Official Gazette of the Republic of Slovenia, no. 55/08, 66/08, 39/09 (CC-1A), 91/11 (CC-1B), 54/15 (CC-1C), 38/16 (CC-1D), 27/17 (CC-1E), 23/20 (CC-1F), 91/20 (CC-1G), 95/21 (CC-1H), 186/21 (CC-1I), and 16/23 (CC-1J).
- Convention on the Physical Protection of Nuclear Material and Nuclear Facilities, Official Gazette of the Republic of Slovenia – International Agreements, no. 14/09.
- Forest Law, unofficially consolidated text, no. 9.

Law on Environmental Protection, Official Gazette of the Republic of Slovenia, no. 44/22

Wild Game and Hunting Act, unofficially consolidated text, no. 8.

European Parliament and Council, Directive 2005/35/EC on ship-source pollution and on the introduction of penalties for infringements, 2005.

European Parliament and the Council on Criminal Environmental Protection, Directive 2008/99/EC on the protection of the environment through criminal law, 2008.